

ערב פסח שחל בשבת

חיברתיו וערכתיו אשר חנני ה' יתברך

אופיר יצחק בלאאמו"ר דוד שליט"א מלכא

©
כל הזכויות שמורות למחבר
לפרטים והזמנות:
*5047

נדפס על נייר
שאינו כולל שבת

נתן פלדמן

פרק י"ד ערב פסח שחל בשבת

הקדמה

השנה (שנת תשפ"ה) ערב פסח חל בשבת, דבר זה אינו קורה לעיתים קרובות, ויש על זה סימן כמעט שלם בשו"ע (סימן תמ"ד - ו' סעיפים), כיצד לקיים את סעודות השבת ושאר פרטי הדינים.

שבת זו הייתה גם לפני 4 שנים (שנת תשפ"א), לפני 17 שנה (שנת תשס"ח), לפני 20 שנה (שנת תשס"ה), ועוד 20 שנה (שנת תת"ה).

אמנם זה לא כל כך נוח, אך זה מה שה' יתברך רוצה מאיתנו - צריכים להתאים את עצמנו להלכה, ולא שההלכה תתאים עצמה אלינו*. וצריך לעשות את הדברים בשמחה, כיון שאם עושה את הדברים בלחץ ומכניס את בני הבית ללחץ, יצא שכרו בהפסדו. אלא ישב מבעוד מועד יחד עם רעייתו ובני ביתו ויחליט על הפתרון המתאים לו, וכך ינהג בשמחה.

א. לנשים זה הרבה יותר נוח משאר השנים, כיוון שיכולות לנוח בשבת ולהגיע לליל הסדר בצורה מיושבת ולא מתוך טרדת העבודות. ומילתא אגב אורחא, מותר לישון בשבת זו על מנת שיהיה לו כח להאריך בסיפור יציאת מצרים עד שעה מאוחרת, ובלבד שלא יזכיר בפיו שישן כדי שיהיה לו כח בפסח, וכפי שכתבנו בהליכות מועד חגי תשרי עמוד קנ"ד.

סדר סעודות השבת בשנה זו

א. ישנן שתי אפשרויות כיצד לקיים את סעודות השבת בשנה זו.

שתי האפשרויות טובות מבחינה הלכתית, לכל אפשרות יש מעלה וחסרון, וכל אדם יבחר לעצמו אחר התייעצות עם בני ביתו, מהי הדרך שרוצה לקיים.

אכילת חמץ בסעודה ראשונה ושניה

אפשרות ראשונה – מסלקים את כל החמץ מהבית ביום שישי – י"ג ניסן, שורפים את החמץ כמו שרגילים בכל שנה עד סוף שעה חמישית² (בערך בשעה 11:00- 11:15, תלוי באופק בו נמצא), אך לא מבטלים עדיין את החמץ³ אלא משאירים כמות מצומצמת של פיתות¹ לצורך סעודה ראשונה ושניה של שבת⁷, ולאחר סעודה שניה זורקים את החמץ ואומרים את הביטול, וכדלקמן.

ב. אע"פ שלכאורה בשנה זו ששורפים ביום י"ג אפשר לשרוף את החמץ גם בשעה יותר מאוחרת, אולם מרן השו"ע כותב בסימן תמ"ד ס"ב, שטוב לבער בערב שבת קודם חצות, דהיינו קודם תחילת שעה שישית, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים לשרוף לאחר חצות. כלומר, אם בשנה זו ישרוף האדם את החמץ בשעה שתיים בצהריים למשל, כך גם בשנה הבאה יבוא לטעות ולשרוף את החמץ בשעה שתיים בצהריים, וזהו כבר לאחר זמן איסורו.

ג. בליל שישי, כאשר בודקים את החמץ, עושים את הביטול הראשון, דהיינו "כל חמירא דאיכא ברשותי דלא חזיתיה ודלא ביערתיה", אבל "דחזיתיה ודלא חזיתיה" שעושים בד"כ בכל שנה ביום, לא עושים זאת כעת ביום י"ג.

ד. ולא ישאיר חלות או לחמניות, אע"פ שחביבות עליו יותר, כיון שהן מתפוררות. לכן ישאיר רק פיתות וכד' שאינן מתפוררות, בכמות מצומצמת לפי בני ביתו, כדי שלא תשאר כמות גדולה ולא יוכל לבערם כהוגן ביום שבת, וכדלקמן. בעל הבית ישמור אצלו את הפיתות עד לסילוקם המוחלט, ויחלק למי שצריך, כדי למנוע בעיות של פיזור חמץ. ה. אע"פ שאין איסור בהשארת חמץ נוסף ביום שישי, מכל מקום אין זה מומלץ כלל, בפרט בבית שיש בו ילדים, שהם עלולים להסתובב עם חטיפי חמץ וכדומה בבית, וישארו שם במהלך הפסח.

כמו כן אין לתת פתח לילדים שהדבר מותר ורק אנחנו מחמירים, שאז הם עלולים להשתמש בהיתר זה ולהכניס חמץ בערב שבת ויכולים לבוא לידי מכשול בתוך הפסח חלילה. וכך פשוט לשון השו"ע בס"א דמשירין מזון ב' סעודות.

את סעודות השבת מבשלים בכלים, תבשילים ותבלינים הכשרים לפסח למהדרין¹, ועורכים את שולחן השבת בצורה מכובדת¹.

כמו כן משתדלים לערוך שולחן צדדי, במרפסת או בחצר, או בסלון בפינה צדדית, שם מקדשים ואוכלים את הפיתות (כדי שיהיה קידוש במקום סעודה), מסיימים את הפיתות והסלטים, מנערים את הבגדים ושוטפים את הידיים, מקפלים את המפה וזורקים אותה לפח (ולמחרת יזרקו הכל לפח המרכזי, דפירוים מבטל בטילי), ואז באים לשולחן המרכזי, ושם אוכלים את תבשילי השבת².

ו. ולא מתעסקים בכלים שאינם כשרים לפסח, כיון שלא יוכל לאחר מכן לשטוף אותם, מפני שמכין מקודש לחול כפי שכותב מרן השו"ע בסימן תמ"ד ס"ג. וע"ע ברמ"א שם ובמשנ"ב ס"ק י"ד.

ז. בחד פעמי צבעוני יפה, לפי שצריך לכבד את השבת, גם בשבת זו.
ח. והטעם לכך, אם יאכלו את הפיתות בשולחן המרכזי, עלולים לבוא לידי מכשול, וכגון שיתערבו פירווי החמץ עם הסלטים, יחזירו אותם למקרר וכו'. וגם אם יזרוק את כל הסלטים והכלים החד פעמיים, עדיין אין זה מומלץ, מפני שנשאר עם הפיתות זמן מרובה במשך כל הסעודה, ועלול אחד הילדים לקחת פיתה ולמרוח עליה שוקולד, מממרח השוקולד הכשר לפסח, או סתם להסתובב עם פיתה בבית. וכן על זה הדרך. ונוצרים מכך בעיות. אמנם אין זה איסור, אך בצורה פרקטית כך מומלץ לנהוג.

ואין בכך בעיה של סילוק שולחן המבואר בסימן קע"ז ס"ב שאם סילק את השולחן של הלחם וערך שולחן חדש שצריך לברך על כל המאכלים שאוכל ברכה ראשונה ואחרונה, דזה דווקא כשסיים סעודה א' והתחיל סעודה ב', אך בנידון דידן נמצא עדיין בתוך הסעודה. סילוק שולחן הוא סימן לסיום הסעודה ולא סיבה לכך, ולכן פשוט הדבר שאין בזה חשש כלל של סילוק שולחן, וכך הורו מרנן הגרש"ז אויערבך והגרי"ש אלישיב זצוק"ל, גם באופן שאסור לאכול עוד חמץ מחמת שהגיע זמן איסורו, כמבואר בדברינו בהליכות ברכות סימן קע"ז ס"ד.

אלא שהבעיה יכולה להתעורר, היכן יברך ברכת המזון, אם אכל את הפיתות במרפסת והמשיך את הסעודה בשולחן בסלון, לכאורה צריך לחזור ולברך במקום אכילת הלחם, אלא שהמשנ"ב (סימן קפ"ד סק"א) כותב שאם מלכתחילה כשאכל לחם בחדר א', תיכנן לברך ברכת המזון בחדר ב', בשעת הדחק אפשר להקל ולברך ברכת המזון בחדר ב'. ונידון דידן נחשב כשעת הדחק להטריח את כולם לחזור למרפסת לברך ברכת המזון. ואם יכול לאכול חתיכת מצה בסוף הסעודה (בסעודת הלילה, ולא ביום) בשולחן המרכזי, עדיף טפי, דאז נחשב שסיים בחדר זה את הסעודה באכילת המצה שדינה כלחם בשבת זו (כיון שרבים מעם ישראל אוכלים בשבת זו רק מצות, לכן ברכתה המוציא לכל הדעות, וכמו במוציא פסח. והרוצה לחוש ולצאת ידי חובת כל הדעות, ירטיב מעט את המצות

בשבת בבוקר מתפללים מוקדם בנץ החמה (תפילת עמידה לערך בשעה 06:40, משתנה לפי אופק המקום בו נמצא), ומסיימים את אכילת הלחם עד השעה 10:10 (ויאכל את הלחם בשולחן צדדי וינער בגדיו לאחר סיום אכילת הלחם וכמו בסעודה ראשונה וכו'), אמנם אינו חייב לסיים את הסעודה בשעה זו, אלא רק את אכילת הלחם^ט. ויברך ברכת המזון בשולחן שסיים בו את סעודתו^י.

לא לו שקשה להם לאכול בשעה מוקדמת חמין (צ'ולנט), יכולים לאכול מאכלים קלים וקרים כגון פסטרמה וכדו', או מאכלי גבינה, ואת התבשילים החמים יאכלו בסעודה שלישית (עי' במשנ"ב סימן תמ"ד ס"ק י"ד).

לאחר מכן מבערים את החמץ שנשאר באופן הבא: אם נשאר כמות מצומצמת (כגון פיתה אחת או שתיים), יפוררם לחתיכות קטנות ויזרקם בבית הכסא, וזהו ביעורם^{יא}.

אך אם נשאר כמות גדולה של פיתות באופן שאינו יכול לזרוקם בבית הכסא, יפוררם לחתיכות קטנות^{יב} לתוך שקית בתוך שקית, יפתח את השקית בשתי ידיו ואדם אחר יפזר חומר פוגם כגון אקונומיקה בתוך השקית, באופן שתופס השקית

באופן שאינו נכסס, ואז ודאי ברכתם המוציא, וכפי שכתבנו לעיל עמוד כ"ה הערה ל"ד). ולא מועיל לסיים את הסעודה בפת כיסנין כגון עוגות מקמח מצה, כמבואר בסימן קפ"ד ס"ב ובמשנ"ב סק"ט, ורק בתור ספק פת אפשר לסמוך על כך אם אינו יכול לאכול מצה בסוף הסעודה. ואם רואה את מקומו הראשון נחשב לכתחילה בנידון דידן, כמבואר שם במשנ"ב סק"א. ע"ע בזה בהליכות ברכות סימן קפ"ד ס"א.

ט. וגם בזה אינו נחשב סילוק שולחן, אף על פי שאינו יכול לאכול יותר לחם, כיון שסוף סוף נמצא באמצע הסעודה.

י. וכאן אינו יכול להשתמש בפתרון אכילת מצה שהזכרנו לעיל בהערה ח', כיון שאסור לאכול מצה בערב פסח, אלא יסמוך על עיקר הדין שכיון שהיתה דעתו לברך ברכת המזון בשולחן שבסלון, יכול לברך שם ברכת המזון.

יא. ויכוין לקיים מצות תשבתו קודם שיכנס לבית הכסא. ואין לחשוש כלל לבזיון הפת, דזו מצותו לבערו בכל דרך, ואפילו בבתי כסאות שהיו בזמנם שמתנפים מאוד, התירו הפוסקים לעשות זאת, כמבואר במשנ"ב סימן תמ"ד ס"ק כ"א.

יב. כיון שאם לא יפוררם, החומר הפוגם יתפס רק בחלקו החיצוני של החמץ ולא הפנימי (ואותה חתיכה ראויה לאכילת כלב, באופן שיחתוך לכלב רק את החתיכה הפנימית), אך כשמפורר את החמץ, החומר הפוגם פוגע בכל הצדדים.

מנער את החמץ לכל צד כדי שיגיע החומר הפוגם לכל פינות החמץ שנמצא בשקית. ולא יניח את השקית מידו לאחר הטלת החומר הפוגם, משום שדינה כמוקצה³, אלא מיד יזרקנה לפח המרכזי⁴. ואם יש לו גוי בקרבנו, יכול לתת את החמץ לגוי (כמבואר בשו"ע בס"ד).

לאחר ביעור החמץ בדרך הנזכרת לעיל, יבטל את החמץ שברשותו⁵ (שו"ע סימן תמ"ד ס"ו).

כשנוהגים באופן הנזכר, צריך להקפיד לשטוף את הפה היטב ולנקות את השיניים בקיסם שיניים לאחר הסעודה השניה לפני השעה 10:10⁶.

יג. ואם עבר והניחה ברצפה, ישים בשקית כוס חד פעמי וכד', דאז דינה כבסיס לדבר האיסור וההיתר שמותר להרימו כיון שנעשה באמצע השבת (כמבואר במשנ"ב ובכה"ח בסוף סימן ש"י).

ואם נחשבת השקית בשבילו כגרף של רעי, מותר להרימה גם בלי נתינת דבר היתר, אך אין לעשות כן לכתחילה, משום שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.

יד. ישנה אפשרות נוספת, להוציא ולזרוק את החמץ כמות שהוא לפח הציבורי שאין לו בו שותפות, אך אפשרות זו אינה לכתחילה וניתן לסמוך עליה רק בשעת הדחק, כיון שיש פוסקים הסוברים שאם מפקיר חמץ בזמן היתרו באופן שאינו נפסל לאכילת כלב לאחר שהגיע זמן איסורו (שעה 11:00-11:15 לערך), הרי שלא רק שלא קיים בזה מצות תשביתו, אלא אף עובר בזה משום בל יראה ובל ימצא, כיון שעדיין ראוי לאכילת כלב (עי' בשו"ע סימן תל"ג ס"ו ותמ"ה ס"ג, ובדברינו לעיל עמוד ר"ל). אך בשעת הדחק יש לסמוך על הפוסקים שלא עובר איסור, אף שלא מקיים בזה מצות תשביתו, ואת מצות תשביתו קיים בשריפת החמץ ביום שישי, עי' עוד בדברינו לעיל עמוד רל"ב. באופן זה יש להעדיף לזרוק את החמץ לפחים הטמונים בקרקע כפי שמצוי כיום (עי' סימן תל"ג ס"ח בשו"ע ובמשנ"ב שם ס"ק ל"ח, ואכמ"ל). אולם זה רק בערים החרדיות שהחיישן האלקטרוני לא עובד בפחים אלו בשבת.

ומי שאינו מטלטל בשבת, יצא מביתו עד לפח המרכזי בלי לעצור, או יטלטלו שניים ביחד. ובמקומות שאין עירוב, יטלטלו שניים ביחד וישתדלו לא לעצור עד אחר הזריקה לפח.

טו. בנוסח הנהוג: "כל חמירא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא", ובפעם השלישית יוסיף "הפקר" כעפרא דארעא. ועושים זאת בין שעה רביעית לחמישית, היינו בין 10:10 ל-11:10 לערך.

טז. ולא יסמוך על גרגור מי פה בלבד, כיון שיש פירורים שנתפסים בין השיניים. וקיסם שיניים עדיף ממברשת שיכול להשתמש בה בשבת עם מי פה (ולא ישטוף אותה לאחר

לגבי סעודה שלישית, עי' לקמן ס"ב ביאור ופירוט הענין.

אכילת מצה רגילה ומבושלת בסעודה ראשונה ושניה

אפשרות שניה – לא משאירים שום חמץ בבית, מסלקים את כל החמץ ושורפים אותו עד סוף שעה חמישית ביום שישי (11:10 לערך), מבטלים את החמץ כנהוג^ר, וביום שבת אוכלים מצות (חזו"ע פסח עמוד רס"ב).

בסעודת ליל שבת מותר מעיקר הדין לאכול מצות רגילות (כמבואר ברמ"א בסימן תע"א ס"ב ובמשנ"ב שם ס"ק י"ב) ומברכים עליהם המוציא לחם מן הארץ^ר. אמנם דעת הבא"ח (פרשת צו סכ"ה) להחמיר שלא לאכול מצות בליל י"ד, והרוצה להחמיר כדבריו יאכל את המצות כפי שאוכלים בסעודה השניה של שבת וכדלקמן.

שיעור המצות שצריך לאכול בסעודות שבת הוא מצה ושליש מרובעת, שהוא מעט יותר מכביצה^ט.

השימוש, אלא יזרוק אותה בכיור וישטוף על זה פניו וידיו וישטף מאליו, ויחזירו למקומו מדין כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו), כיון שמוציא את כל השאריות שנמצאות בין השניינים. ואין לחוש ליציאת דם, היות ולא תמיד יוצא דם, ואינו מכוין ולא פסיק רישיה מותר (סימן שט"ז ס"ד ושל"ז ס"א).

יז. באמירת: "כל חמירא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה, ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא". ואם סילק החמץ שברשותו ובליל שבת הביאו לו חמץ מבית הכנסת וכדו', יכול לאוכלו עד שעה רביעית ביום שבת בבוקר, ויחזור ויאמר את נוסח הביטול אז.

יח. אפילו שהמצות נכססות, כיון שכעת זה הלחם שלנו ושל הרבה מעמך ישראל, וכ"פ בחזו"ע עמוד רס"ג. הן אמת שדעת האור לציון ח"ג עמוד ק"נ להחמיר בזה ודעתו שיש לברך על המצות בורא מיני מזונות לבני ספרד, אמנם זהו חידוש גדול מאוד, אך על הצד היותר טוב, הרוצה להחמיר יכול להרטיב את המצות, דאז כעת אינם נכססות ולדעת כולם ברכתם המוציא וכנ"ל בסוף הערה ח'. או שיאכל מצות רכות דברכתם המוציא לכולי עלמא (אך פיתרון זה קצת יקר, מאשר מצות רגילות). אולם כאמור לכתחילה יכול לאכול מצות קשות ולברך עליהם המוציא וכנ"ל.

יט. ויאכל אותם על שולחנו שסועד בו את סעודות השבת ואין צורך לשבת בשתי שולחנות כהפיתרון הראשון. ומי שיכול לערוך את שולחן ליל הסדר מערב שבת, ולאכול את סעודות השבת בצורה מכובדת במטבח, במרפסת, או בשולחן אחר בסלון, הרי זה משובח, כדי למנוע עיכובים בליל הסדר, וכמבואר בפר"ח סו"ס תמ"ד. שהרי אסור

בבוקר יום השבת אין צורך להתפלל מוקדם, אלא יכול להתפלל כרגיל, ולאחר התפילה יאכל את סעודת השבת במצה מבושלת.²

אופן הכנת מצה זו הוא כך – לוקחים סיר גדול בערב שבת ומבשלים בו מרק³, לאחר שרתח הסיר מניחים אותו בשיש כדי שינוח מעט מרתיחתו²² אך עדיין יהיה רותח בחום שהיד סולדת בו (71 מעלות), ומכניסים בו את המצות.

לכתחילה צריך שהמצות יהיו שלמות, גם לצורך הלחם משנה וגם משום שאם המצה נכנסה לסיר כשגודלה כזית ויצאה פחות מכזית, ברכתה מזונו (כמבואר בסימן קס"ח ס"י²³. ק"ו אם נכנס פחות מכזית ויצא פחות מכזית). ולכל הפחות שיצא מהסיר שני שלישי מצה (שהוא שיעור כזית). ויש להקפיד על שלימותם עד שעת האכילה (עי' בה"ל שם).

וכדי לעשות זאת, ניתן לקחת 4-5 מצות קשות, לתופסם במלקחיים ולהכניסם לסיר המרק במשך דקה ולפחות חצי דקה, ובמצות רכות דקה. מוציאם עם

לערוך את שולחן הסדר בשבת, מדין איסור הכנה משבת ליום טוב.

כ. כמבואר בשו"ע בסימן תמ"ד ס"א שמותר לאכול מצה עשירה בערב פסח. והוא הדין למצה מבושלת. אולם אין זה פשוט בפוסקים, דדעת הגר"א בדעת הרמב"ם שאסור לאכול מצה מבושלת בערב פסח, וכך כותב הכה"ח בסימן תע"א אות ל"ה שאם המצה היא כזית אסור לאוכלה בערב פסח. ולכן יש כאלה שלא משתמשים בפיתרון הזה, בפרט לבני אשכנז שהמשנ"ב כותב (סימן תמ"ד שעה"צ אות א') בשם המג"א שנוהגים לא לאכול מצה מבושלת. בסימן תע"א סק"כ פסק המשנ"ב שמותר לאכול מצה מבושלת בערב פסח, וכאן צידד יותר שלא לאכול, לכן אי אפשר לומר שזה איסור, אלא המנהג יותר רווח אצל בני אשכנז שלא לאכול מצה מבושלת בערב פסח. אולם לבני ספרד פתרון זה הוא פתרון טוב, ובלבד שיקפיד שבמצה שאוכל יש כזית בעת האכילה דאז ברכתה המוציא וכדלקמן.

כא. עם מעט אבקת מרק. ואין צורך לתבל כמו שרגילים לתבל מרק, אלא העיקר שיהיה מעט טעם של מרק במצה. והוא הדין שיכול לשים את המצות במים חמים ומבושלים בלבד בלא תוספת אבקת מרק (כמבואר בסימן תס"א ס"ד ובמשנ"ב שם סק"כ), אך אין זה טעים. דכיון שלא יוצאים ידי חובה בליל הסדר במצה מבושלת משום שנתבטל ממנה טעם מצה, מותר לאוכלה בערב פסח.

כב. כיון שאם יכניס את המצות בעוד המרק מבעבע הרי שהמצות יתפרקו מיד.

כג. כדין לחם שבישלו ויצא פחות מכזית שברכתו מזונו.

המלקחיים ומייבשם. או לחילופין אם יש לו סיר גדול, יכול להכניס כמות גדולה של מצות בסיר ולחכות עד שהסיר יתקרר, לאחר מכן שופך את המרק ויכול להוציא את המצות בעדינות יותר לאחר שמתייבשות. כמו כן יכול להניחם בתוך מצליית כבד (כשרה לפסח), ובכך אחיזתם מעולה ללא חשש פירוק.

יש מטגנים את המצות בשמן עמוק ^{כז}, וכך היא פחות נשברת, אך מבחינה מעשית פתרון זה פחות מועדף לפי שהמצה המטוגנת מכבידה על האדם, ובפרט בסעודה שלישית שהיא סמוכה יותר לערב ^{כח}.

מותר לאכול את המצה המבושלת עד שעה עשירית (15:30 לערך), כמבואר בשו"ע סימן תע"א ס"ב.

נמצא שהפתרון הראשון אמנם יותר חלק מבחינה הלכתית אך פחות נוח מחמת ההשתמשות בחמץ במהלך השבת, והפתרון השני אמנם יותר נוח דלא מכניסים חמץ כלל לבית, אך מבחינה הלכתית אינו חלק לכל הדעות ^{כט}.

כד. דוקא בשמן עמוק (כגון שהמצה שוקעת בתוך השמן, או צפה מעליו ולא נוגעת בתחתית המחבת), אך במעט שמן אין להקל, לפי שלדעת חלק מהפוסקים (הובאו במשנ"ב בסימן קס"ח ס"ק נ"ו) מעט שמן נחשב כאפיה ולא כטיגון ונמצא שאוכל מצה בערב פסח. ורק בדיעבד יש להקל בזה.

כה. ומאוד קשה להיכנס כך לליל הסדר כשהוא תאב לאכול מצה, והרי מקפידים על כך מאוד כמבואר בסימן תע"א שלא אוכלים הרבה בערב פסח, ובאכילת מצה מטוגנת נשבר חשק תאוות האכילה. ולכן פיתרון זה פחות מומלץ. ויש כאלה שמטגנים תחילה ואז מבשלים את המצה וכך היא לא מתפרקת בכישול.

כו. גם באכילת מצה בליל י"ד נחלקו הפוסקים אם הדבר מותר, וגם באכילת מצה מבושלת בערב פסח נחלקו הפוסקים וכו"ל. ולמעשה ניתן לנהוג כפי אחד משני הפתרונות, ויש להעדיף את הפתרון הראשון, בפרט לבני אשכנז בסעודה השניה כנ"ל בהערה כ'. אך השיקול המכריע צריך להיות שהשבת תתנהל בצורה שלווה ורגועה ללא לחצים ומתחים, ומי שיודע שהפתרון הראשון יגרום בבית למתיחות, ינהג לכתחילה כהפתרון השני גם לבני אשכנז, וכל לבבות דורש ה'. ישנה עוד אפשרות שהגדולים יאכלו פיתות כאפשרות הראשונה, והקטנים יאכלו מצות כאפשרות השניה.

אופן עשיית סעודה שלישית

ב. ישנן שלוש אפשרויות לקיים סעודה שלישית בשבת זו :

1) לאכול מצה מבושלת עד שעה עשירית (15:30 לערך) וכנ"ל בגישה השניה. אם התחיל בהיתר רשאי להמשיך לאחר שעה זו, וישתדל לסיים בזריזות (לעיל עמוד רפ"ז).

מתפללים מנחה גדולה (בשעה 13:20 לערך) קודם סעודה שלישית. וכך מרוויח לאכול פת בסעודה שלישית ומברך עליה המוציא וברכת המזון. ואם המצות שבורות (פחות משני שלישי מצה) יברך מזונות ועל המחיה.

2) לאכול פירות בשיעור כזית, ועדיף לאכול תמרים שיש בהם תכונה של מזין וסועד וגם שבעת המינים^{כז}. כמו כן יכול לאכול תבשיל של בשר, והוא עדיף מפירות (כמבואר בשו"ע בסימן רצ"א ס"ה).

3) לחלק את הסעודה השניה^{כח} (משנ"ב סק"ח). דהיינו שבבוקר מוקדם (בשעה 09:00-09:30) אוכלים פיתה עם סלטים, מברכים ברכת המזון, מפסיקים למשך עשרים דקות – חצי שעה (כדי שלא יהיה חשש גורם ברכה שאינה צריכה), נוטלים שוב ידיים^{כט}, מברכים שוב המוציא^ל ואוכלים כביצה פיתה^{לא} עם תבשיל החמין ומברכים ברכת המזון פעם נוספת.

כז. פתרון זה טוב לאותם בני אדם שלא רוצים לאכול מצה מבושלת כדי לחוש לשיטות הפוסקים האוסרים זאת, בפרט בקרב בני אשכנז, או שיודעים שאם יאכלו מצה בשיעור כביצה (וכדעת מרן בסימן רצ"א ס"א, שסעודת שבת מקיימים במעט יותר מכביצה) בצהרי השבת זה מאוד יכביד עליהם בלילה.

כח. וזאת חוץ ממה שאוכל סעודה שלישית בפירות, גם יחלק את הסעודה השניה, וכך ממה נפשך יצא ידי חובה, דאם מועיל לאכול סעודה שלישית קודם חצות, יוצא ידי חובה בסעודה השניה שחילקה, ואם אינו מועיל, יוצא בפירות שאוכל לאחר חצות. כט. ובזה הדבר תלוי, אם הסיח דעתו משמירת ידיו מברך שוב על נטילת ידיים, ואם לא הסיח דעתו משמירת ידיו לא יברך שוב על נטילת ידיים.

ל. יש מחמירים לצאת מן הבית קודם הסעודה על הצד היותר טוב. לא. פיתה אחת שוקלת כמאה גרם. חצי פיתה זה חמישים גרם ובנפח הוא 75 גרם, והוא ודאי שיעור סעודה.

אמנם זהו רק לבני אשכנז, אך לבני ספרד פתרון זה אינו מועיל כיון שדעת מרן השו"ע (סימן רצ"א ס"ב וסימן תמ"ד ס"א) שסעודה שלישית שעשאה קודם שש שעות ומחצה לא יצא אפילו בדיעבד.

אך יש בכך חיסרון היות ואוכל כמות מרובה של אוכל, גם שתי סעודות בבוקר, וגם פירות בסעודה שלישית, ויש חשש שלא יאכל את המצות בליל הסדר לתיאבון.

שאר דינים הנוהגים בערב פסח שחל בשבת

בדיקת חמץ

ג. בודקים את החמץ עם ברכת על ביעור חמץ בליל י"ג בניסן, דהיינו יום חמישי בלילה לאור הנר, עם עשרה פתיתים כנהוג, ושורפים זאת למחרת (סימן תמ"ד ס"א בשו"ע). לא בדק בלילה יבדוק ביום שישי ביום לאור הנר עם ברכה (סימן תל"ה בשו"ע ובמשנ"ב שם סק"ד).

אם לא שרף את החמץ לפני תחילת שעה שלישית (11:15 לערך), ישרפנו במהלך כל היום (סימן תמ"ד ס"ב בשו"ע).

טלטול המצות

ד. אף שאסור לאכול מצות ביום שבת שהוא ערב פסח, כדי שיהיה היכר לאכילתה בליל הסדר, מכל מקום המצות אינם מוקצה, היות וראוי להאכילם לקטנים שאינם מבינים בסיפור יציאת מצרים, לערך גיל חמש (סימן תע"א ס"ב ברמ"א, לעיל עמוד רפ"ח).

אולם המצות עבודת יד המיועדות לאכילת הכזיתות בליל הסדר, הם מוקצה מחמת חסרון כיס לפי שמקפיד שלא ליתנם לקטנים, ואסור לטלטלם בשבת כלל לב (ב"ח פרשת צו דיני ערב פסח שחל בשבת ס"ו, חזו"ע עמוד ר"ו ורס"ו).

לב. גם לא ע"י שיתן עליהם דבר היתר, כמבואר בהליכות שבת ח"ב עמוד שי"א. וע"ע בחזו"ע עמוד רס"ו שהיקל באופן זה, וראה עוד בחזו"ע שבת ג' עמוד קי"א ד"ה ערב פסח.

ולכן יש להקפיד להוציא את המצות הרכות מהמקפיא רק לאחר חצי שעה מהשקיעה ולאחר שיאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש^ל.

עריכת השולחן

ה. אין לערוך את שולחן ליל הסדר בשבת, משום איסור הכנה משבת ליום טוב^ל. אלא לאחר חצי שעה מהשקיעה יאמרו ברוך המבדיל בין קודש לקודש ויערכו את השולחן. והוא הדין ליתר ההכנות לצורך ליל הסדר. ע"ע לעיל הערה י"ט.

עשיית מלאכה ביום שישי

ו. מותר לעשות מלאכה ביום שישי אחר חצות היום, לפי שאינו זמן הקרבת קרבן פסח, כי קרבן פסח לעולם זמנו בערב פסח אף כשחל בשבת. מיהו בהגיע זמן מנחה קטנה (16:30 לערך) אסור לעשות מלאכה וכמו בכל ערב שבת (כנזכר לעיל עמוד רע"ג).

תענית בכורות

ז. ערב פסח שחל להיות בשבת, נחלקו הראשונים האם צריכים להתענות ביום חמישי, או לפי שאינו אלא מנהג, כיון שנדחה ידחה. ולמעשה המנהג אצל בני ספרד ואשכנז לפטור עצמם בסיום מסכת.

נקבות בכורות אינן צריכות לשמוע סיום מסכת או לאכול מסעודת הסיום. וכן אב עבור בנו הקטן (חזו"ע עמוד רנ"ד, לעיל עמוד ער"ב).

לג. יפרידם זו מזו כדי שיפשירו מהר. ובכל אופן יכול לחממם על הפלטה סמוך לאכילה ובכך מפשירים מהר. יכול גם ליתנם במקרר סמוך לכניסת השבת, וכך יפשירו עד ליל הסדר.

לד. אף שהוא צורך מצוה, כמבואר בשו"ע בסימן תק"ג ס"א ובסימן תרס"ז סק"ה במשנ"ב, בן איש חי פרשת צו, דיני ערב פסח שחל בשבת ס"ז, חזו"ע עמוד רס"ח.

אכילת חמץ בשבת מהחמץ המכור לגוי

ח. אין להשתמש בחמץ המכור לגוי במהלך השבת כגון ויסקי, משום שהמכירה נעשית במהלך השעה החמישית (11:00 לערך) ביום שישי ונכנסת לתוקפה סמוך לכניסת השבת, והרי זה גוזל את הגוי. אלא כל חמץ שרוצה לאוכלו או לשתותו בשבת יניחנו עם החמץ שהשאיר לשבת, ויזרוק את מה שנשאר.

זמן אפיית המצות בערב פסח שחל בשבת

ט. ערב פסח שחל להיות בשבת, לשים ואופים המצות מצוה בערב שבת אחר חצות היום, אף שאינו זמן הקרבת קרבן פסח (דקרב בשנה זו בשבת), מכל מקום זכר לשאר שנים יש לעשות כן.

אך לא יאפו המצות במוצאי שבת שהוא ליל הסדר, כדי שלא יבואו לקלקול בהפרשת חלה ביום טוב, וכן במדידת הקמח ורחיצת הכלים ושלא ישנו התינוקות, וגם שעל ידי כך יתעכבו ויאכלו האפיקומן אחר חצות (סימן תנ"ח ס"א בשו"ע ובמשנ"ב סק"ד בסופו וסק"ה).

בית הוראה הלכה למעשה
בראשות מורנו הרב שליט"א

פירוט השלוחות:

1 שלוחה

שאלות בהלכה 24 שעות

2 שלוחה

שאלות בדיני ממונות וריבית

3 שלוחה

נקודות הפצה ספרי הרב

4 שלוחה

שמיעת שיעורי מורנו הרב שליט"א במגוון נושאים בהלכה

5 שלוחה

ייעוץ בחינוך ילדים

6 שלוחה

ייעוץ נישואין

7 שלוחה

שאלות בהלכות לשון הרע ורכילות

8 שלוחה

הנהלה

9 שלוחה

תרומות

*** 5047**

למחייגים מהו"ל: 0799-713155

hl5047.co.il

שותפות וזכריות לנצח!

בימים אלו הולך ונרקם בנייתו של
מרכז התורה והתפילה בראשותו של
מורנו הגאון הרב **אופיר יצחק מלכא שליט"א**
בנין זה עתיד להפיץ תורה והלכה באמצעות
**כולל לאברכים מצוינים. מרכז הכשרה למורי הוראה. בית הוראה ובית דין.
מכון להוצאת ספרי ושיעורי מורנו הרב שליט"א.
מקום השוקק תורה והלכה שממנו תצא תורה והוראה
לכלל ישראל בארץ ובעולם!
הזדמנות אדירה לזכויות נצחיות להצלחתכם ולמען יקיריכם!**

לתרומות והנצחות:

ניתן לתרום בעמדת נדרים פלוס ע"ש הלכה ומשפט למעשה
או בטלפון **5047*** שלוחה 9 (מענה ממוחשב 24 שעות ביממה)